

JINOYATDA ISHTIROKCHILIK**Absamatov Ahrorbek**

O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi akademiyasi 128 - guruh kursanti.

*E-mail: absamatovaxror1@gmail.com Tel: +99850-277-26-07**<https://doi.org/10.5281/zenodo.20030810>*

Annotatsiya. Ushbu maqolada jinoyatda ishtirokchilik tushunchasi, uning turlari va huquqiy oqibatlarini tahlil qilinadi. Ishtirokchilarning roli, sud amaliyotidagi ahamiyati hamda jinoyat huquqidagi o'rnini yoritiladi.

Kalit so'zlar: jinoyatda ishtirokchilik, jinoyat huquqi, ishtirokchi turlari, sud amaliyoti, javobgarlik.

Аннотация. В статье рассматривается понятие соучастия в преступлении, его виды и правовые последствия. Анализируется роль участников, значение судебной практики и место института соучастия в уголовном праве.

Ключевые слова: соучастие в преступлении, уголовное право, виды участников, судебная практика, ответственность.

Abstract. This article explores the concept of complicity in crime, its types, and legal consequences. It analyzes the roles of participants, the importance of judicial practice, and the place of complicity within criminal law.

Keywords: complicity in crime, criminal law, types of participants, judicial practice, liability.

KIRISH

Jinoyatda ishtirokchilik huquqiy nazariyada eng muhim institutlardan biri hisoblanadi.

Chunki jinoyat sodir etishda bir nechta shaxslarning birgalikdagi harakatlari nafaqat jinoyatning og'irlik darajasini oshiradi, balki jazoni belgilashda ham alohida yondashuvni talab qiladi.

Masalan, bir guruh shaxslarning oldindan til biriktirib o'g'rilik sodir etishi yakka tartibda amalga oshirilgan o'g'rilikka nisbatan ijtimoiy xavflilik darajasi yuqori bo'ladi. Shu bois, jinoyatda ishtirokchilikni to'g'ri baholash sud amaliyotida adolatni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 27-moddasida jinoyatda ishtirokchilik tushunchasi aniq belgilangan bo'lib, unda jinoyatni birgalikda sodir etgan shaxslarning javobgarligi ko'rsatilgan [1].

Shuningdek, **O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining 2006-yil 22-dekabrda "Jinoyat ishlari bo'yicha sud amaliyotida jinoyatda ishtirokchilik masalalari to'g'risida"gi qarorida sudlar uchun muhim ko'rsatmalar berilgan[2].**

Ushbu qarorda ishtirokchilarning turlari — ijrochi, tashkilotchi, qo'zg'atuvchi va yordamchi — alohida ta'kidlanib, ularning har biri o'z roli va hatti-harakatlariga qarab javobgarlikka tortilishi belgilangan. Real hayotiy misollarga murojaat qiladigan bo'lsak, jinoyat ishlari bo'yicha sud amaliyotida ko'p hollarda bir guruh shaxslarning oldindan kelishib, firibgarlik yoki talonchilik sodir etgani uchraydi.

Masalan, ikki shaxsning birgalikda fuqaroni aldab mol-mulkini qo'lga kiritishi yakka shaxs tomonidan sodir etilgan firibgarlikka qaraganda og'irroq baholanadi. Chunki bu holatda jinoyatni sodir etish jarayoni rejalashtirilgan, ishtirokchilar o'zaro vazifalarni taqsimlagan va ijtimoiy xavf darajasi yuqori bo'lgan.

ASOSIY QISM

Jinoyatda ishtirokchilik huquqiy nazariyada ham, amaliyotda ham alohida o‘rin tutadi.

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 27-moddasida jinoyatda ishtirokchilik tushunchasi aniq belgilangan bo‘lib, unda jinoyatni birgalikda sodir etgan shaxslarning javobgarligi ko‘rsatilgan[3]. Ushbu norma jinoyat huquqida ishtirokchilarning turli rollarini ajratib ko‘rsatadi: ijrochi, tashkilotchi, qo‘zg‘atuvchi va yordamchi. Har bir ishtirokchi o‘zining hatti-harakatlari darajasiga qarab javobgarlikka tortiladi.

Masalan, sud amaliyotida tez-tez uchraydigan holatlardan biri — bir guruh shaxslarning oldindan kelishib o‘g‘rilik sodir etishidir. Agar bir shaxs do‘kon eshigini buzib kirsas, ikkinchisi mol-mulkni olib chiqsa, uchinchi esa transport vositasi bilan yordam bersa, bunday holat jinoyatda ishtirokchilik sifatida baholanadi.

Bu yerda ijrochi — mol-mulkni bevosita o‘g‘irlagan shaxs, yordamchi — transport vositasi bilan ta‘minlagan shaxs, tashkilotchi esa jinoyatni rejalashtirgan shaxs hisoblanadi. Sud bunday holatlarda har bir ishtirokchining rolini alohida baholab, jazoni individuallashtiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining 2006-yil 22-dekabrda “Jinoyat ishlari bo‘yicha sud amaliyotida jinoyatda ishtirokchilik masalalari to‘g‘risida”gi qarorida sudlar uchun muhim ko‘rsatmalar berilgan[4].

Qarorda ta‘kidlanishicha, agar jinoyat bir guruh shaxslar tomonidan oldindan kelishib sodir etilgan bo‘lsa, bu holat jazoni og‘irlashtiruvchi omil sifatida baholanadi. Shu bilan birga, agar yordamchi shaxs jinoyat sodir etilishiga bevosita hissa qo‘shmagan bo‘lsa, uning javobgarligi ijrochiga nisbatan yengilroq bo‘lishi mumkin.

Hayotiy voqealardan misol keltiradigan bo‘lsak, bir necha shaxsning birgalikda firibgarlik sodir etishi keng tarqalgan. Masalan, ikki shaxs fuqaroni aldab, unga soxta hujjat asosida kredit olishga yordam berishini va‘da qiladi. Biri hujjatlarni tayyorlaydi, ikkinchisi esa bank xodimlari bilan aloqaga kiradi. Natijada fuqaroga katta miqdorda zarar yetkaziladi. Sud bunday holatda hujjatlarni tayyorlagan shaxsni tashkilotchi, bank xodimlari bilan aloqaga kirgan shaxsni ijrochi sifatida baholaydi va har biriga tegishli jazoni belgilaydi.

Shunday qilib, jinoyatda ishtirokchilikni huquqiy jihatdan to‘g‘ri baholash jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasini aniqlash, jazoni individuallashtirish va adolatni ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Qonunlarda belgilangan normalar va Oliy sud qarorlari amaliyotda sudlarga yo‘nalish berib, jinoyat ishtirokchilarining har birini o‘z roli va hatti-harakatlariga qarab javobgarlikka tortish imkonini yaratadi.

XULOSA

Jinoyatda ishtirokchilik jinoyat huquqining eng murakkab va ko‘p qirrali institutlaridan biri bo‘lib, uni chuqur o‘rganish huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida adolatni ta‘minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Bir guruh shaxslarning oldindan kelishib jinoyat sodir etishi yakka tartibda amalga oshirilgan jinoyatlarga nisbatan ijtimoiy xavflilik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Shu bois, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 27-moddasi va Oliy sudning 2006-yil 22-dekabrda qarori ishtirokchilikni huquqiy jihatdan to‘g‘ri baholashda asosiy manba sifatida xizmat qiladi [5].

Hayotiy misollardan ko‘rinib turibdiki, jinoyat sodir etishda ishtirokchilarning roli turlicha bo‘lishi mumkin: kimdir jinoyatni rejalashtiradi, kimdir uni bevosita amalga oshiradi, yana kimdir yordam beradi yoki undaydi. Har bir ishtirokchi o‘zining hatti-harakatlariga qarab javobgarlikka tortilishi adolatli jazoni belgilashning zaruriy sharti hisoblanadi.

Shu bilan birga, sud amaliyotida ishtirokchilikni to'g'ri talqin qilish jinoyatning to'liq ochilishi, jinoyatchilarning jazodan qochib qolmasligi va huquqiy tartibotning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, jinoyatda ishtirokchilikni nazariy va amaliy jihatdan o'rganish jinoyatlarning oldini olish, jazoni individuallashtirish va jamiyatda adolatni qaror toptirishda katta ahamiyatga ega.

Shu sababli, qonunlarda belgilangan normalarni to'g'ri qo'llash va sud amaliyotida ularni izchil tatbiq etish jinoyat huquqining samaradorligini oshiradi hamda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining 2006-yil 22-dekabrda "Jinoyat ishlari bo'yicha sud amaliyotida jinoyatda ishtirokchilik masalalari to'g'risida"gi qarori
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining 2006-yil 22-dekabrda "Jinoyat ishlari bo'yicha sud amaliyotida jinoyatda ishtirokchilik masalalari to'g'risida"gi qarori